

توثیق اسناد تجاری

تألیف:

علی جاوید

«عضو هیأت علمی دانشگاه»

حسین شیردل

سرشناسه : جاوید، علی، ۱۳۵۹
 عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
 عنوان و نام پدیدآور : توثیق اسناد تجاری/تالیف علی جاوید، حسین شیردل.
 مشخصات نشر : تبریز: الوین، ۱۳۹۱.
 مشخصات ظاهری : ۱۸۰ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۷۷-۳۸-۷
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع : حقوق تجارت -- ایران
 موضوع : اوراق بهادار
 موضوع : بازرگانی، اسناد
 شناسه افزوده : شیردل، حسین، ۱۳۵۵-
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۱/۲-۹۲۰/۹۲۰ KM
 رده بندی دیویی : ۲۴۶/۵۵۰۷
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۸۵۰۰۱۲

نام کتاب: توثیق اسناد تجاری
 تالیف: علی جاوید - حسین شیردل
 ناشر: انتشارات الوین www.ElvinPub.com
 لیتوگرافی: بابک
 چاپ: بیست
 حروفچینی: مریم نریمانی
 صحافی: امین
 نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۱
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۷۷-۳۸-۷
 شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
 قیمت: ۱۱۸۰۰۰ ریال

تبریز- ابتدای خیابان ۱۷ شهریور قدیم- روبروی بانک صادرات- پلاک ۴۵ (بررسین) و ۴۷/۱ (همکف)
 انتشارات پزشکی شروین- تلفن ۴۴ ۸۴ ۵۵۶ ۰۴۱۱- فروش و سفارشات در کا کسور: ۰۹۳۰۴۱۱۴۴۸۴

تقدیم به:

همسر مهربانم؛

که همواره در زندگی یار و یاورم بوده و هست.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
علایم اختصاری	۹
مقدمه	۱۱
فصل اول. شناسائی سند تجاری و معاملات وثیقه ای	۱۳
بخش اول. مفهوم سند تجاری	۱۳
مبحث اول. تعریف، ماهیت و اقسام سند مدنی	۱۴
گفتار اول. تعریف سند مدنی	۱۴
گفتار دوم. ماهیت حقوقی سند مدنی	۱۴
گفتار سوم. اقسام سند مدنی	۱۵
مبحث دوم. تعریف و اقسام سند تجاری	۱۷
گفتار اول. تعریف سند تجاری	۱۷
گفتار دوم. اقسام سند تجاری	۱۹
بخش دوم. معاملات وثیقه ای	۲۰
مبحث اول. عقد رهن	۲۳
گفتار اول. نظریه شرطیت قبض مال مرهون و نقد و بررسی آن	۲۷
بند اول. دلایل نظریه	۲۷
بند دوم. دلایل قائلین به عدم شرطیت قبض	۳۶
الف. ادله قائلین به تحقق رهن بدون قبض	۳۶
ب. پاسخ به دلایل قائلین به شرطیت قبض	۳۸
۱. پاسخ استناد به آیه	۳۸
۲. پاسخ استناد به روایت	۴۱

۴۳	۳. پاسخ به سایر دلایل
۴۷	گفتار دوم. نظریه لزوم عینیت مال مرهون و نقد و بررسی آن
۴۸	بند اول. دلایل نظریه
۵۲	بند دوم. دلایل قائلین به جواز رهن دین
۵۲	الف. دلایل قائلان به صحت رهن دین.
۵۵	ب. پاسخ به دلایل قائلین به عینیت مال مرهون
۶۲	مبحث دوم. سایر نهادهای مربوط به توثیق عینی دیون
۶۲	گفتار اول. معامله با حق استرداد
۶۳	بند اول. تعریف و مفهوم معامله با حق استرداد
۶۴	بند دوم. وجوه تشابه و تمایز معاملات با حق استرداد و عقد رهن
۶۷	گفتار دوم. برگ وثیقه انبارهای عمومی
۶۹	بند اول. تعریف برگ وثیقه انبارهای عمومی
۷۱	بند دوم. نحوه توثیق دین از طریق ظهر نویسی برگ وثیقه
۷۳	بند سوم. تفاوت‌های موجود بین توثیق از طریق برگ وثیقه و رهن قانون مدنی
۷۷	فصل دوم. استفاده از اسناد تجاری در مقام وثیقه
۷۸	بخش اول. شناخت مفهوم، اهمیت، سابقه تاریخی و جایگاه توثیق اسناد تجاری در حقوق کشورهای خارجی و نظام بین المللی
۷۸	مبحث اول. مفهوم توثیق اسناد تجاری
۷۹	مبحث دوم. اهمیت توثیق اسناد تجاری
۸۳	گفتار اول. اهمیت توثیق اسناد تجاری در گشایش اعتبارات اسنادی
۸۴	گفتار دوم. اهمیت توثیق اسناد تجاری در صدور ضمانت نامه های بانکی
۸۶	مبحث سوم. سابقه تاریخی موضوع و جایگاه آن در حقوق کشورهای خارجی و نظام بین المللی

۸۶	گفتار اول . سابقه تاریخی و سیر تحول موضوع
۸۸	گفتار دوم . جایگاه توثیق اسناد تجاری در حقوق کشورهای خارجی و نظام بین الملل
۸۹	بند اول . موضع نظام حقوقی فرانسه نسبت به پدیده توثیق اسناد تجاری
۹۱	بند دوم . موضع نظام حقوقی انگلستان نسبت به پدیده توثیق اسناد تجاری
۹۲	بند سوم . موضع نظام حقوقی مصر نسبت به پدیده توثیق اسناد تجاری
۹۶	بند چهارم . موضع کنوانسیون متحد الشكل ژنو و آنسیترا
۹۹	بخش دوم . بررسی اعتبار و طریقه توثیق اسناد تجاری در حقوق ایران
۱۰۰	مبحث اول . اسناد تجاری قابل توثیق به انکاء عقد رهن یا نص قانونگذار
۱۰۱	گفتار اول . اسکناس
۱۰۴	گفتار دوم . چک تضمینی
۱۰۷	گفتار سوم . چک مسافرتی
۱۰۸	گفتار چهارم . چک تائید شده
۱۰۹	گفتار پنجم . ضمانت نامه بانکی
۱۱۱	گفتار ششم . ورقه قرضه
۱۱۲	گفتار هفتم . ورقه مشارکت
۱۱۴	گفتار هشتم . سهام شرکت
۱۱۹	گفتار نهم . برگ وثیقه انبارهای عمومی
۱۲۰	مبحث دوم . وضعیت توثیق سایر اسناد تجاری در حقوق ایران
۱۲۱	گفتار اول . تبیین مشکل حقوقی موجود در پذیرش توثیق اسناد تجاری مبین دین
۱۲۶	گفتار دوم . ملاک و معیار در قبول یا رد توثیق اسناد تجاری
۱۲۷	گفتار سوم . بررسی وجود یا عدم استیثاق در اسناد تجاری مبین دین
۱۲۷	بند اول . دیدگاه عرف نسبت به کیفیت استیثاق حاصله از اسناد تجاری

۱۲۹	بند دوم. نظر فقها پیرامون وثاقت در اسناد تجاری مبین دین
۱۳۶	بند سوم. موضع قانونگذار نسبت به توثیق اسناد تجاری مبین دین
۱۳۷	الف. قانون عدم الزام سپردن وثیقه ملکی به بانکها و مصوب ۱۳۸۰/۳/۲۷
۱۳۷	ب. تصویب نامه راجع به اصلاح مقررات مربوط به اخذ تضمین انجام تعهدات مصوب ۱۳۸۰/۷/۴
۱۳۸	ج. آئین نامه اجرایی استفاده از فرصتهای مطالعاتی خارج از کشور در دانشگاه زنجان مصوب ۸۳/۱۲/۲۳
۱۳۹	د. آئین نامه صدور ضمانت نامه ها و ظهرنویسی از طرف بانکها
۱۳۹	بند چهارم. جایگاه توثیق اسناد تجاری در رویه قضایی
۱۴۴	گفتار چهارم. شیوه توثیق اسناد تجاری مبین دین در حقوق ایران
۱۴۵	بند اول. توسل به انواع مختلف نهادهای حقوقی
۱۴۸	بند دوم. استفاده از «قرارداد وثیقه»
۱۴۸	الف. تعریف و مفهوم «قرارداد وثیقه»
۱۵۱	ب. مصادیق «قرارداد وثیقه» در قوانین موجود در حقوق ایران
۱۵۱	۱. رهن کشتی موضوع ماده ۴۲ « قانون دریایی ایران» مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹
۱۵۴	۲. قرار تامین موضوع ماده ۱۰۹ ق. آ. د. م. مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱
۱۵۵	۳. قرارداد وثیقه موضوع مواد ۱۳۲ و ۱۳۷ ق. آ. د. ک. مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸
۱۵۶	۴. وثیقه موضوع ماده ۳ قانون راجع به دلالتان مصوب ۱۳۱۷/۱۲/۷
۱۵۷	۵. وثیقه موضوع ماده ۱۳ قانون تاسیس اوراق بهادار مصوب ۱۳۴۵/۳/۲۷
۱۵۸	نتیجه گیری
۱۶۳	یادداشت های توضیحی
۱۶۶	منابع و ماخذ
۱۷۰	ضمایم

فهرست علائم اختصاری

عنوان	علامت اختصاری
جلد	ج.
رجوع کنید	ر. ک.
سئوال	س.
شماره	ش.
ص	صفحه
صص	صفحات
علیه السلام	(ع)
قانون آئین دادرسی کیفری	ق. آ. د. ک.
قانون آئین دادرسی مدنی	ق. آ. د. م.
قانون اجرای احکام مدنی	ق. ا. ا. م.
قانون اساسی	ق. ا.
قانون تجارت	ق. ت.
قانون تجارت فرانسه	ق. ت. ف.
قانون ثبت	ق. ث.
قانون دریایی ایران	ق. د. ا.
قانون صدور چک	ق. ص. چ.
قانون مجازات اسلامی	ق. م. ا.
قانون مدنی	ق. م.
میلادی	م.
هجری شمسی	ه. ش.
هجری قمری	ه. ق.
Ibidem	ibid
Page	P
Pages	PP

به نام خداوند جان و خرد

سپاس بی پایان خداوند رحمان را که توفیق بندگی به انسان عنایت فرمود و درهای رحمتش را به روی بندگان گشود و زبان را نغمه سرای عشق نمود تا با نعمت کلام از عشق او بسراید و به پاس حرمت، قلم جز عشق او نگوید. پروردگار یکتا را شاکریم که بار دیگر توفیقمان داد تا قلم در دست بگیریم و با توان هر چند ناچیز خود، برگ سبزی تقدیم دانش پژوهان کنیم؛ تا چه قبول افتد و چه در نظر آید....

قواعد حقوقی برای تنظیم روابط اجتماعی اشخاصی که در یک جامعه زندگی می کنند، وضع می گردد. به دلیل گستردگی و متنوع بودن نیازهای انسان، نوع روابط او با همنوع خود نیز در طول زمان تحول می یابد. طبیعی است قاعده ای هم که به عنوان یک قاعده حقوقی درصدد تنظیم این روابط برای فراهم آوردن محیط امن و صلح آمیز برای زندگی انسان می باشد، باید خود را با این تحولات منطبق کند تا ضمن پاسخگویی به نیازهای جدید مطروحه، رسالت خود را نیز ایفاء نماید. تاسیس حقوقی رهن در قانون مدنی ایران نیز هر چند جوابگوی شرایط اقتصادی زمان خود بود لیکن با افزایش حجم سرمایه گذارهای صنعتی و فلاحتی و گسترش معاملات داخلی و تجارت بین المللی، دیگر با شرایط اقتصادی زمان ما قابل تطبیق نیست. در زمان تصویب قانون مدنی، محدودیتهایی که برای بشر به علت کم بودن دانش و تجربیات او بود، مانع از آن می شد که مانند عصر حاضر به دنبال تحصیل سود، قاره ها را در نوردد اما امروزه بشریت برای رسیدن به منافع بیشتر رویای تسخیر کرات دیگر را در سر می پروراند. اکنون نگاه او به سرمایه عوض شده است تحصیل وام، دیگر برای رفع نیازهای شخصی و ضروری زندگی نیست بلکه از آن برای راه اندازی و بهره برداری از پروژه های عظیم صنعتی و اقتصادی استفاده می شود. در زمانهای گذشته به جهت کم بودن مبلغ وامی که مردم اخذ می کردند، ارزش مال مورد رهن نیز اندک بود ولی در حال حاضر مبلغی که به عنوان وام به اشخاص داده می شود، غیر قابل تصور است. تحقق این تحولات در روابط افراد جامعه، مقتضی آن است که قواعد حاکم بر وثیقه و نهادهای تنظیم کننده این روابط نیز متحول گردد. یکی از انواع وثائقی که جایگزین خوب و کاملی برای پول و اموال منقول و غیر منقول مادی محسوب می شود، اسناد تجاری

می باشد. با توجه به شبهات و تردیدهائی که در خصوص به گرو گذاشتن چنین اسنادی در حقوق ایران وجود دارد تبیین مقررات مربوط به آنها و بررسی مشکلات و موانع توثیق این اسناد در حقوق ایران لازم و ضروری می باشد.

توثیق اسناد تجاری در نظام حقوقی ایران معمولاً در قالب عقد رهن تحلیل می شود لذا مشکل اصلی در توثیق این اسناد، مقایسه آن با شرایط صحت عقد رهن است. این مشکلات پیرامون دو مساله عمده دور می زند: یکی عین محسوب نشدن و دیگری عدم امکان قبض اسناد فوق که از یک طرف تصریح ماده ۷۷۴ قانون مدنی به بطلان رهن دین و از طرف دیگر، ماهیت اسناد تجاری که نماینده دیون هستند، در این رابطه ملاحظه می گردد. پرسش این است که آیا واقعاً وثیقه گذاشتن دین را لحاظ حقوقی باطل است که این بحث از نظر فقهی و حقوقی نیازمند بررسی های عمیق است. باید دید که ماده ۷۷۴ قانون مدنی قابلیت تفسیر دارد؟ با توجه به متفاوت بودن ماهیت اسناد تجاری از یکدیگر آیا می توان با محدود کردن اموال دینی، تمام یا بعضی از اسناد را از شمول این ماده خارج کرد؟ با فرض صحت مبنائی وثیقه گذاشتن دین، آیا توثیق اسناد تجاری به طرق قانونی دیگر امکان پذیر می باشد؟

در کتاب حاضر ضمن تشریح و شناسایی مشخصه های هر یک از اسناد تجاری، امتیازات متعلق به هر یک را که موجبات توثیق این دسته از اسناد را فراهم می نمایند بیان و سعی می نمایم پیشنهادها و راهکارهائی را به منظور برطرف کردن نواقص و کاستیهای احتمالی موجود ارائه نمائیم که با ملحوظ نظر واقع شدن آنها از طرف صاحبان اندیشه و قدرت، زمینه اعمال آن از طرف مراجع قانونگذاری با وضع قانون و اصلاح مقررات موجود فراهم گردد.

در خاتمه بر خود واجب می دانیم که از زحمات دکتر پاشازاده، دکتر قاضی جهانی و دکتر دهقانی تشکر نمایم. همچنین از اساتید بزرگوار و محققین گرامی و کلیه کسانی که این کتاب را مورد مطالعه قرار می دهند انتظار داریم که بر ما منت نهاده و از نظرات صائب خویش ما را آگاه نمایند تا در ویرایشهای بعدی یاور ما در ادامه این راه دشوار باشد.

علی جاوید / حسین شیردل

پاییز ۱۳۹۱